

มุมมองพระรามใหม่กับภาพลักษณ์ผู้นำทางการเมือง Rama's new perspective and political leadership image

วัชรชัย วิวัฒน์คุณากร¹

Watchalachai Wiwatkunakorn¹

บทคัดย่อ

พระรามเป็นตัวละครในวรรณคดีรามเกียรติ์ที่ถูกพูดถึงมากที่สุดในฐานะตัวแทนของความดี และอีกครั้งในบทบาทของการสร้างภาพลักษณ์ของความดีในแง่ผู้นำ ผู้นำที่ดี หรือผู้นำทางสังคม ด้วยเหตุนี้ทำให้ เราต้องมาศึกษาถึงตัวตนที่แท้จริงของพระรามในวรรณคดีรามเกียรติ์ ว่าพระรามนั้นถูกสร้างมาด้วยเหตุผลใด มากกว่าที่จะเป็นเพียงตัวละครเอกในวรรณคดีชิ้นเอกของประเทศไทย พระรามส่งผลอย่างไรต่อความคิดของผู้คนในสังคม พระรามมีอิทธิพลต่อสังคมในแง่ใด คุณงามความดีของพระรามอธิบายปรากฏการณ์ใดที่เกิดขึ้นในสังคม และมุมมองของพระรามที่แตกต่างกันออกไปมีรูปแบบใดบ้าง ที่ถูกถกเถียงกัน นอกเหนือจากความดี ความสง่างาม ความสมบูรณ์พร้อม และความเป็นผู้นำ หรือแม้แต่ในฐานะอวตารของพระนารายณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พระรามที่เป็นตัวละครเอกที่มีคุณงามความดี มีคุณธรรม มีความยุติธรรม มีความกล้าหาญ อาจถูกมองใหม่เป็นเพียงบุคคลที่เห็นแก่ตัว ไม่สนใจคนรอบข้าง มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตน ไม่มีเหตุผล และเป็นผู้นำที่นำพาประเทศเข้าสู่สงครามโดยไม่ฟังเสียงผู้คน พระรามในมุมมองใหม่อาจเป็นไปได้ถึงจอมเผด็จการ หรือสะท้อนรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการอย่างน่ารังเกียจ

คำสำคัญ: พระราม, ผู้นำ, การเมือง

¹อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

E-mail: terterterter121@gmail.com

Abstract

Rama is the most talked about character in Ramayana literature as a representative of goodness. and again in the role of building an image of goodness leaders, good leaders or social leaders. for this reason that We must study the true identity of Rama in Ramayana literature. For what reason was Rama created? Rather than being a protagonist in Thailand's leading literature How does Rama affect the thinking of people in society? In what aspects did Rama influence society? Rama's virtues explain what phenomena occur in society. And what are the different views of Rama? controversial Also to goodness, elegance, perfection and leadership or even as an avatar of Vishnu related to the Thai monarchy Rama is the protagonist who is virtuous,fair courage may be viewed as a selfish person don't care about the people around you It only aims for personal gain, no reason, and is a leader who leads the country into war without listening to the voices of the people. Rama, from a new perspective, could be a dictator. or reflect a form of tyranny.

Keyword: Rama, the leader, politics

บทนำ

รามเกียรติ์เป็นวรรณกรรมที่คนไทยทุกคนรู้จัก แต่จะรู้จักดีแค่ไหนเป็นเรื่องที่ต้องศึกษากันอีกในระยะยาว และแตกต่างกันตามความสนใจส่วนตัวของแต่ละคน ในวรรณกรรมรามเกียรติ์มีตัวละครเอกอยู่มากมายหลากหลายตัวละคร ยกตัวอย่างที่คนทั่วไปจะรู้จักและได้ยินชื่อตัวละครนั้นมากที่สุดคงหนีไม่พ้น พระราม² นางสีดา ทศกัณฐ์ หนุมาน และตัวละครอื่นๆอีกมากมาย แต่หากจะพูดถึงตัวละครเอกที่เป็นพระเอกของวรรณกรรมเรื่องนี้ คงต้องยกให้กับพระราม ที่ในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ยกย่องให้เป็นพระนารายณ์อวตาร รามเกียรติ์ดัดแปลงมาจากมหากาพย์สันสกฤต **Ramayana** ที่มีระยะเวลาการร่วมแต่งต่อเติมแก้ไขตั้งแต่ 4-7 ศตวรรษก่อนคริสต์กาลจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 3 เพื่อบอกเล่าถึงความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ที่อาศัยในอินเดียเหนือกับอินเดียใต้ นิยามให้เป็นมหายุทธระหว่างเทพเจ้ากับอสูร ธรรมะชนะอธรรม ก่อนจะถูกทำให้เป็นละเม็งละครที่แพร่หลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ชาติพันธุ์ของพระเอกอย่าง ‘พระราม’ จึงเป็นมนุษย์รูปร่างงดงามตามอุดมคติ คือลักษณะอ่อนแอ สวยงาม ตามลักษณะเทวดาที่อัมพวิบุลย์สุขสบาย ผิดลักษณะของกษัตริย์ในความเป็นจริงที่เป็นวรรณะนักรบ ขณะที่ผู้ร้ายอย่าง ‘ทศกัณฐ์’ ถูกวาดภาพให้เป็นยักษ์ร้าย ร่างกายหิมา หลายมือหลายหัว สามารถแยกดวงใจออกจากกาย ในรามายณะฉบับอินเดียหลายๆ ฉบับ ทศกัณฐ์มีชื่อว่า ราวีณ (Ravana) หรือ ราพณ์ ซึ่งน่าจะแผลงมาจากภาษาทมิฬคำว่า อีรวัน, อิเรอวัน ซึ่งแปลว่า พระเจ้าหรือกษัตริย์ (พระยาอนุমানราชธน, 2550) และในสังคมไทยพระรามหรือพระนารายณ์อวตารถูกยกย่องให้กลายเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะเห็นได้จากการสร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรง

² (พระราม คือ พระนารายณ์อวตาร (แบ่งภาค) ลงมา ถือกำเนิดเป็นพระราชโอรสของท้าวทศรถ กับ นางเกาสุริยา เพื่อจะปราบทศกัณฐ์ พระรามมีพระอนุชาต่างพระมารดา ๓ พระองค์ คือ พระพรต พระลักษมณ์ และพระสัตรุต ซึ่งต่างก็มีความรักใคร่กันอย่างมาก พระมเหสีของพระราม คือ นางสีดาพระรามมีกายสีเขียวสามารถปรากฏร่างเป็นพระนารายณ์มีสี่กรได้ อาวุธประจำพระองค์ คือ ศร ซึ่งเป็นอาวุธวิเศษ ที่ได้ประทานมาจากพระอิศวร) (nutthanit, 2557)

สุพรรณถวายรัชกาลที่ 9 หรือแม้แต่การนำพญาครุฑซึ่งเป็นพาหนะของพระนารายณ์มาใช้ในการพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ หรือแม้แต่ธงประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประดับหน้าฉัตรพระรถยนต์พระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ เป็นธงสีเหลือง มีตราพระครุฑพ่าห์ สีแดงกางปีกอยู่กลางผืนธง พระรามซึ่งเป็นพระนารายณ์อวตารจึงเปรียบเหมือนพระมหากษัตริย์ที่เป็นพระนารายณ์อวตารมาดูแลประชาชน

ตัวละครพระรามถูกอธิบายไว้อย่างน่าสนใจ หากเรามองถึงรายละเอียดทางการเมืองหรือการสร้างผู้นำแบบพระรามเราจะเห็นได้ว่าการสร้างผู้นำแบบพระรามนั้น เป็นการนำเสนอภาพของผู้นำที่ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะเด่นหลากหลายประการเช่น

1. เป็นผู้นำที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ มีปฏิภาณไหวพริบ เราจะเห็นการพรรณนาคุณลักษณะเด่นด้านปัญญาของพระรามในวรรณคดีรามเกียรติ์อย่างชัดเจนคือ ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคหรือสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นจะเลวร้ายเพียงใด พระรามจะเป็นผู้ที่พาทองทัพลิงผ่านพ้นเหตุการณ์นั้นไปได้เสมอ หรือแม้แต่การเลือกที่ปรึกษาที่มีสติปัญญาเฉียบแหลม อย่างพิเภกมาเป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษาในแง่มุมที่พระรามไม่ถนัด แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าวรรณคดีรามเกียรติ์ พยายามที่จะยกย่องสติปัญญาของพระรามในฐานะผู้นำของกองทัพที่จะทำการรบและต้องนำมาชัยชนะมาสู่ตนเองและสามารถบรรลุเป้าหมายได้

2. พระรามทรงคุณธรรม ในวรรณคดีรามเกียรติ์ เราจะเห็นได้อย่างชัดเจน ว่าพระรามเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม โดยแสดงออกผ่านพฤติกรรมและความคิด รวมถึงการมีเมตตา ในหลายๆช่วงของวรรณคดีรามเกียรติ์ เราจะเห็นได้ว่าพระรามไว้ชีวิตของศัตรูมากมาย ไม่ว่าจะเป็นไว้ชีวิตกุมภกรรณ โดยให้เหตุผลว่าสิ่งที่กุมภกรรณทำลงไปนั้นเป็นการโดนบังคับจากทศกัณฐ์ ซึ่งแสดงออกถึงความเมตตาสูงสุดที่ไว้ชีวิตศัตรูของตนเอง และแสดงถึงคุณธรรมขั้นสูงและอภัยทานที่พระรามมีให้กับสรรพสิ่ง

3. พระรามคือตัวแทนของความซื่อสัตย์ พระรามไม่เคยคิดคดทรยศต่อพี่น้องตนเอง ไม่เคยคิดหักหลังพวกพ้องและลูกน้อง ไม่ว่าจะเป็นตัวไหนในกองทัพจะทำความผิด พระรามจะลงโทษอย่างเป็นเหตุเป็นผล ไม่ใช้อารมณ์ในการลงโทษหรือตัดสินใจใดๆ

4. รับผิดชอบในการกระทำของตนเองพระรามเป็นผู้ยินดีที่จะ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ หรือการดำเนินนโยบายของตนด้วยความเต็มใจ ตัวอย่างเช่น ในตอนที่จองถนนไปยังกรุงลงกา นั้น ทำให้เกิดน้ำท่วมและกีดขวางการจราจร ทางน้ำ ทราบดังนั้น พระรามจึงแผลงศรทำลายถนนเพื่อยุติปัญหาที่เกิดขึ้น

5. เป็นมหาบุรุษที่มีชาติกำเนิดที่ดี ในคติความเชื่อเรื่องชนชั้นวรรณะที่ไทยรับอิทธิพลทางความคิดเข้ามาจากอินเดีย ในวรรณคดีรามเกียรติ์เราจะเห็นได้ชัดเลยว่า พระรามเป็นผู้ที่มีภูมิหลังและชาติกำเนิดที่สมบูรณ์แบบ คือ ชาติกำเนิดเกิดจากกษัตริย์ และมีภูมิหลังเป็นถึงพระนารายณ์ที่อวตารลงมาปราบยักษ์ อวตารมาเกิดในวรรณะกษัตริย์ จริ่งอยู่ที่ตัวละครอื่นๆอาจมีชาติกำเนิดที่ใกล้เคียงกับพระราม หลายๆตัวละครในวรรณคดีรามเกียรติ์มีชาติกำเนิดในวรรณะกษัตริย์แต่ไม่มีตัวละครใด ถูกก่อร่างสร้างตัวตนขึ้นมาในฐานะที่มีภูมิหลังเป็นถึงมหาเทพ อย่างพระนารายณ์

6. เป็นคนดี คำนี้จะเป็นการอธิบายในขอบเขตที่กว้างมากเกินไปเสียด้วยซ้ำในการอธิบายตัวตนของพระรามในวรรณคดี แต่ทว่าหากมีการแยกประเด็นนี้อ่างหลวมๆ จะแยกประเด็นได้ดังนี้

6.1 พระรามเป็นนักปกครองที่ดี พระรามถูกประกอบร่างสร้างตัวตนในฐานะที่เป็นตัวแทนของผู้นำ เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ มีภาวะผู้นำสูงส่ง มีคุณธรรมและมีเหตุผล ยกตัวอย่างในตอน หนุมานเฝ้ากรุงลงกา นั่นคือตอนที่หนุมานปฏิบัติหน้าที่เกินกว่าคำสั่งของพระราม ส่งผลให้พระรามโกรธหนุมานมากแต่กระนั้นเมื่อกุณมานอธิบายถึงเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องกระทำการเช่นนั้น พระรามก็ใจเย็นลง แต่ก็ยังคงลงโทษหนุมานเพื่อเป็นตัวอย่างของการกระทำที่เกินขอบเขตคำสั่งในฐานะที่พระรามคือผู้บังคับบัญชา อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้องอย่างหนุมาน พระรามใจกว้างมากพอที่จะรับฟังและให้โอกาสหนุมานอธิบายถึงเหตุผลในการกระทำ

6.2 พระรามมีความอดทนสูง ในการถือกำเนิดมาเป็นพระรามอยู่ในวรรณะกษัตริย์นั้นย่อมมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย แต่กลับจำยอมที่จะออกมาใช้ชีวิตอยู่ในป่า

เขาลำเยาไพร กับกองทัพปลิงและทำสงครามแย่งชิงสตรีอันเป็นที่รักกลับคืนมา อีกทั้งยังทำศึกสงครามโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทุกประการ ตระหนักรู้ถึงหน้าที่ของตนเอง จนกว่าภารกิจจะลุล่วงสำเร็จ

ที่กล่าวมาในบทความข้างต้นอาจดูเป็นการอธิบายถึงแง่บวกในตัวตนของพระราม ที่มองผ่านวรรณกรรมรามเกียรติ์ แต่หากเราย้อนกลับไปเราจะเห็นมิติทางการเมืองที่แฝงอยู่ในตัวตนของพระราม อาจจะไม่ชัดเจนแต่ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีอยู่จริง เพราะพระรามถูกสร้างให้เป็นผู้นำที่ประกอบไปด้วยคุณงามความดี เป็นผู้นำในอุดมคติที่เต็มไปด้วย ความดี ภายใต้การประกอบสร้างตัวตน พระรามเป็นแบบอย่างผู้นำที่ประชาชนใฝ่ฝัน เป็นความดีงามที่ปรากฏชัดเจนทั้งกายและ ใจ อีกในแง่หนึ่งคือ เต็มเปี่ยมไปด้วยความสามารถ ครอบคลุมในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นบริหารจัดการ เป็นนักปกครอง เป็นผู้บริหารองค์กร(กองทัพปลิง) อีกทั้งยังอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะบูชาของผู้คน ทั้งคนและสัตว์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบารมีที่ยิ่งใหญ่ที่ไม่เห็น ที่วรรณคดีพยายามสอดแทรกหรือยัดเยียดให้กับผู้อ่านรามเกียรติ์นั้นได้รับรู้ ซึ่งการประกอบสร้างตัวตนของพระรามในช่วงต้น อาจจะมีนัยยะแฝงที่สำคัญที่สุดคือการเฉลิมพระเกียรติของบูรพกษัตริย์ ที่ในคติแบบไทยได้เปรียบพระมหากษัตริย์ไว้ในฐานะ พระนารายณ์อวตาร ซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาฮินดูอีกด้วยเช่นกัน ในแนวคิดเรื่อง พระมหากษัตริย์คือ พระนารายณ์อวตารนั้น มีความสำคัญต่อระบบคิดของชนชั้นปกครอง ของไทยเป็นอย่างมาก ในประเด็นนี้ เสาวนิตย์ จุลวงศ์(2536) ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า บริบท ทางสังคมแรกเริ่มของกรุงรัตนโกสินทร์ ยังมีความอ่อนไหวและเปราะบางทางอำนาจ ฉะนั้น การพยายามสร้างฐานอำนาจให้มั่นคงที่สุดจึงเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วน

ดังนั้นเราปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ภาพลักษณ์และการประกอบสร้าง ตัวละครในวรรณคดีอย่างพระรามให้กลายเป็นตัวละครที่มีความสมบูรณ์แบบ และครบถ้วนนั้นเป็นนัยยะแฝงทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งยังทำให้เกิดบรรทัดฐานของผู้นำในเชิงสัญลักษณ์เพื่อสร้างอำนาจทางการเมืองรวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง มนุษย์กับเทพ (พระรามคือพระนารายณ์) การประกอบสร้างพระรามจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ควบคุมสังคมอย่างแนบเนียน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่พยายามแสวงหาคนดีที่สังคมต้องการ คนดีมาปกป้องประชาชน คน

ดีมาดูแลประชาชน รวมไปถึงความหลงใหลในวาทกรรม คนดี ที่สั่งคมพยายามหล่อหลอมและสร้างภาพลักษณ์ในลักษณะ คนดีที่จับต้องได้ให้กับตัวผู้นำหรือแบบอย่างทางสังคมและหากสังคมใหม่มองพระรามในอีกแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป พระรามอาจกลายเป็นตัวร้ายที่เป็นจอมเผด็จการ มากกว่าเสียด้วยซ้ำ เราจะเห็นในหลายๆเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวรรณคดีรามเกียรติ์ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นจอมเผด็จการมนต์ตัวของพระรามที่กระทำตามใจตนเองโดยไม่สนเหตุผล หรือแม้แต่การนำพาพวกพ้องเข้าสู่ภาวะสงครามที่มีต้นเหตุมาจากเหตุผลส่วนตัวไม่ใช่ผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ หากเราถามเพิ่มเติมอีกว่า การกระทำนั้นนำมาสู่ผลที่มีแต่ความสูญเสีย หากเป็นผู้นำที่ดีในโลกปัจจุบันคงจะถูกขับไล่จากประชาชนอย่างเลื่องไม่ได้อย่างแน่นอน มุมมองของพระรามอาจเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและความเข้าใจใหม่ของคนในสังคม พระรามอาจไม่ใช่อุดมคติของความดีงาม ไม่ใช่อุดมคติของความเป็นมหาเทพอวตาร หรือแม้แต่ไม่ใช่สัญลักษณ์ที่ดีของสังคม หรือตัวแทนของผู้นำทางการเมืองที่เป็นที่ต้องการของประชาชน ดังนั้นการเปรียบเทียบพระรามกับสิ่งต่างๆจึงควรทำด้วยความระมัดระวัง ไม่ว่าจะเป็นมุมมองของความอนุรักษนิยม เสรีนิยม หรือแม้แต่มุมมองใหม่ที่เป็นข้อเสนอในบทความชิ้นนี้ ก็ควรตีความด้วยความระมัดระวังเช่นกัน

สรุป

ถึงอย่างไรพระรามก็ยังคงเป็นเพียงตัวละครที่ถูกพูดถึงและเปรียบเปรยกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างมนุษย์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ พระรามล้วนถูกนำไปเปรียบเทียบและยกย่องหรือลดทอนคุณค่าได้ตลอด พระรามแม้เป็นเพียงตัวละครในวรรณคดีแต่กลับสะท้อนถึงจิตใจและความจริงของมนุษย์ที่มี รัก โลภ โกรธ หลง แต่หากมองในมุมการเมืองการสร้างผู้นำแบบพระรามยังคงต้องถกเถียงกันอีกมากกว่ามีข้อดี ข้อเสีย อย่างไรก็ตามผู้นำแบบพระรามนั้นเป็นผู้นำที่เหมาะสมกับสังคมแบบใดและเหมาะสมกับยุคสมัยมากน้อยเพียงใด คนที่ตอบได้คงมีเพียงประชาชน ว่ายังรักและศรัทธาในตัวตนของพระรามในวรรณคดีหรือพยายามที่ค้นหาผู้นำแบบใหม่ที่พระรามเป็นเพียงองค์ประกอบหรือตัวละครเปรียบเทียบให้เกิดใน

สภาวะความเป็นจริงและเกิดประโยชน์กับการเมืองได้มากที่สุด มุมมองพระรามจึงยังควรที่จะ
ถูกศึกษาและค้นหาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดตามยุคสมัยของสังคม

บรรณานุกรม

nutthanit. (4 มีนาคม 2557). เข้าถึงได้จาก www.gotoknow.org:

<https://www.gotoknow.org/posts/521330>

พระยาอนุมานราชธน. (2550). *อุปรากรณ์รามเกียรติ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

เสาวนิตย์ จุลวงศ์. (2536). โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่

1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัย
ศิลปากร. นครปฐม